

Kansallinen turvallisuustutkimuksen strategia

17-2009

Sektoritutkimuksen
neuvottelukunta

Turvallisuus

Kansallinen turvallisuuustutkimuksen strategia

Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 17:2009

Kansallinen turvallisuustutkimuksen strategia
Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan julkaisuja 17:2009

ISSN: 1797-7665 (nid.)

ISBN: 978-952-485-795-6 (nid.)

ISSN: 1797-7673 (pdf)

ISBN: 978-952-485-793-2 (pdf)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	5
Referat	6
1 Johdanto	7
2 Toimintaympäristö ja turvallisuustutkimus	8
3 Turvallisuustutkimuksen strategiset tutkimus- kokonaisuudet ja tutkimuksen kohdentamisen kriteerit.....	11
4 Strategian tavoitetila, toimeenpano ja päivittäminen.....	13
5 Strategiaprosessin taustamateriaalia ja työpajoissa tuotettu materiaali	17
Liite 1: Turvallisuuden määrittely pohjautuen eri strategia-asiakirjoihin.....	18
Liite 2: Tutkimukseen vaikuttavia turvallisuuden toimintaympäristön muutoksia (työpajoista).....	19
Liite 3: Strategisten tutkimuskokonaisuuksien kuvaaminen	22
Liite 4: Lista yksittäisistä tutkimusaiheista (työpajoista)	28

Tiivistelmä

Kansallinen turvallisuustutkimuksen strategia

Valtioneuvoston Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaosto valitsi kansallisen turvallisuustutkimuksen strategian laatimisen vuoden 2008 kärkihankkeekseen. Strategian lähtökohtana on eri hallinnonalojen yhteisten tutkimustarpeiden tunnistaminen ja strategisesti tärkeiden yhteisten tutkimuskokonaisuuksien määrittäminen. Strategiassa on pyritty huomioimaan myös viranomaistarpeiden seurannaisvaikutukset elinkeinoelämälle sekä tiede- ja tutkimuslaitoksille.

Strategian valmistelun koordinoivat puolustusministeriön ja sisäasiainministeriön yhteinen strategiaryhmä. Valmistelu toteutettiin poikkihallinnollisesti ja sen eri vaiheisiin osallistui turvallisuusjaoston ohella muita ministeriöitä sekä hallinnonalojen keskeisiä organisaatioita ja sidosryhmiä. Valmistelussa huomioitiin toimintaympäristön muutokset ja turvallisuuden laaja toimijakenttä sekä valtioneuvoston ohjaavat päätökset ja strategiat.

Asiantuntijatyöpajoissa tunnistettiin turvallisuuden keskeisiä ilmiöitä ja kehityskulkuja sekä kartoitettiin hallinnonalakohtaisia tietotarpeita. Työpajoissa tuotettiin myös runsaasti poikkihallinnollisia tutkimusaiheita, jotka tiivistettiin strategisiksi tutkimuskokonaisuuksiksi: yksilön turvallisuus, yhteiskunnan turvallisuus, infrastruktuurien haavoittuvuus ja turvallisuuden johtaminen. Näiden toimeenpano poikkihallinnolliseksi turvallisuustutkimukseksi edellyttää tutkimuksen suuntaamista ja voimavarojen kohdentamista. Strategiassa määritettiin kriteerit tutkimuksen kohdentamiselle: vaikuttavuus, poikkihallinnollinen omistajuus/jaettavuus, tuloksellisuus ja tehokkuus, hyödynnettävyys ja edustavuus.

Strategiassa on määritelty myös turvallisuustutkimuksen kansallinen tavoitetilä ja toimenpiteet sen saavuttamiseksi. Tavoitetilassa Suomessa tehdään koordinoitua ja vaikuttavaa turvallisuustutkimusta, joka tukee turvallisuuteen liittyviä politiikkatoimia ja päätöksentekoa ja jonka avulla hallinnonalat lisäävät tietopääomaansa ja edistävät yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Tavoitetilan saavuttamiseksi määritettiin neljäntasoiset toimenpiteet: yhteisen poikkihallinnollisen tutkimustoiminnan käynnistäminen ja toimeenpano, tutkimushallinnon kehittäminen, tutkimuksen kysynnän ja tarjonnan kohtaamisen edistäminen ja osaamisen kehittäminen ja ylläpito.

Valtioneuvoston sektoritutkimuksen neuvottelukunnan alainen turvallisuusjaosto on hyväksynyt strategian ja vastaa sen toimeenpanosta ja päivittämisestä.

Referat

Nationell strategi för säkerhetsforskning

Säkerhetssektionen¹ vid statsrådets delegation för sektorforskning valde upp-
görandet av en nationell strategi för säkerhetsforskning till spetsprojekt för år
2008. Utgångspunkten för strategin är att identifiera gemensamma behov av
forskning för de olika förvaltningsområdena och att definiera strategiskt viktiga
gemensamma forskningshelheter. I strategin har man eftersträvat att beakta
också vilka multiplikativa effekter myndigheternas behov har på näringslivet
samt på vetenskaps- och forskningsinstituten.

Beredningen av strategin samordnades av en strategigrupp som var gemen-
sam för försvarsministeriet och inrikesministeriet. Beredningen genomfördes två-
administrativt och i olika stadier av den deltog utöver säkerhetssektionen också
andra ministerier, centrala organisationer och intressegrupper inom förvaltnings-
området. I beredningen beaktades ändringar i omvärlden och det vidsträckta fäl-
tet av aktörer inom säkerheten samt statsrådets styrande beslut och strategier.

I verkstäder för sakkunniga identifierades för säkerheten centrala fenomen
och utvecklingsförlopp samt kartlades behoven av kunskaper förvaltningsom-
rådesvis. I verkstäderna producerades också en mångfald av tväradministra-
tiva forskningsteman, som koncentrerades i strategiska forskningshelheter: in-
dividens säkerhet, samhällets säkerhet, sårbarheten i infrastrukturen och led-
ningen av säkerheten. För att dessa ska kunna verkställas i form av tväradmi-
nistrativ säkerhetsforskning förutsätts att forskningen inriktas på och resurser
allokeras för detta. I strategin definierades kriterier för hur forskningen ska
inriktas: verkningsfullhet, tväradministrativt samägande/möjlighet till delning,
kostnadseffektivitet och mervärde, användbarhet och representativitet.

I strategin definieras också säkerhetsforskningens nationella måltillstånd och
åtgärderna för att nå det. I måltillståndet bedrivs i Finland samordnad och verk-
ningsfull säkerhetsforskning, som stöder de politikåtgärder och det beslutsfattan-
de som sammanhänger med säkerheten och med hjälp av vilka förvaltningsområ-
dena ökar sitt kunskapskapital och främjar den totala säkerheten i samhället. För
att måltillståndet ska kunna nås, definierades åtgärder på fyra nivåer: att inleda
och verkställa en gemensam tväradministrativ forskning, att utveckla den admi-
nistration som sammanhänger med forskningen, att främja att utbud och efterfrå-
gan inom forskningen möts och att utveckla och upprätthålla kompetensen.

Säkerhetssektionen, som är underställd statsrådets delegation för sektor-
forskning, har godkänt strategin och svarar för att den verkställs och uppdä-
teras.

1 Delegationen för sektorforskning och dess sektioner har inrättats genom en förordning av statsrådet för att sköta helhetsstyrningen av sektorforskningen. I säkerhetssektionen är följande ministerier representerade: FSM, IM, JM, KM, MM, SHM, SRK och UM. Dessutom deltar sakkunniga från andra organisationer i sektionens arbete. Mera information om förnyandet av sektorforskning-
en: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/setu/?lang=sv>

1 Johdanto

Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaosto¹ valitsi kansallisen turvallisuustutkimuksen strategian laatimisen vuoden 2008 kärkihankkeeseen.

Turvallisuustutkimuksen strategian lähtökohtana on eri hallinnonalojen yhteisten turvallisuustutkimustarpeiden tunnistaminen ja strategisesti tärkeiden yhteisten tutkimuskokonaisuuksien määrittäminen. Strategiassa on pyritty huomioimaan myös viranomaistarpeiden seurannaisvaikutukset elinkeinoelämälle ja tutkimuslaitoksille. Näin pyritään edistämään yhteistä turvallisuustutkimusta sekä rakentamaan lähtökohdat strategiaa päivittävälle prosessille. Prosessin jatkuvuus on keskeinen osa strategian toimeenpanoa ja edellyttää eri osapuolten sitoutumista.

Strategian valmistelun koordinoivat puolustusministeriön (PLM) ja sisäasiainministeriön (SM) yhteinen strategiaryhmä. Valmistelu toteutettiin poikkihallinnollisesti ja eri vaiheisiin osallistui turvallisuusjaoston ohella eri ministeriöitä sekä hallinnonalojen kannalta keskeisiä organisaatioita ja sidosryhmiä. Työn eri vaiheissa huomioitiin toimintaympäristön muutokset ja turvallisuuden laaja toimijakenttä. Valmistelu tehtiin linjassa merkittävien turvallisuuskentän toimintaa ohjaavien päätösten ja strategioiden kanssa, jotta näiden toteuttamista voitaisiin tukea myös tutkimuksella (Liite 1). Strategian valmistelua tuki Gaia Consulting Oy.

Strategia valmisteltiin syksyn 2008 ja alkuvuoden 2009 aikana. Strategian viitekehysten ja valmisteluprosessin täsmentämisen jälkeen saatiin näkemyksiä turvallisuustutkimuksesta ja strategian tehtävistä aloitusseminaarin avulla. Neljässä asiantuntijatyöpajassa tunnistettiin turvallisuuden keskeisiä ilmiöitä ja kehityskulkuja sekä kartoitettiin hallinnonalakohtaisia tietotarpeita nykyisten valtioneuvoston strategisiin ja poliittisiin linjauksiin perustuen. Työpajoissa tuotettiin myös runsaasti poikkihallinnollisia tutkimusaiheita, jotka tiivistettiin strategisiksi tutkimuskokonaisuuksiksi strategiaryhmän ja turvallisuusjaoston yhteistyönä. Valmisteluprosessin lopuksi järjestettiin seminaari, jossa strategiatyön keskeiset tuotokset esiteltiin. Seminaarissa esitetyt kommentit ja käyty keskustelu on huomioitu lopullisessa strategiatekstissä ja niitä hyödynnetään myös strategian toimeenpanossa. Strategiassa on määritelty myös turvallisuustutkimuksen kansallinen tavoitetila ja toimenpiteet sen saavuttamiseksi.

Valtioneuvoston sektoritutkimuksen neuvottelukunnan alainen turvallisuusjaosto on hyväksynyt strategian ja vastaa sen toimeenpanosta.

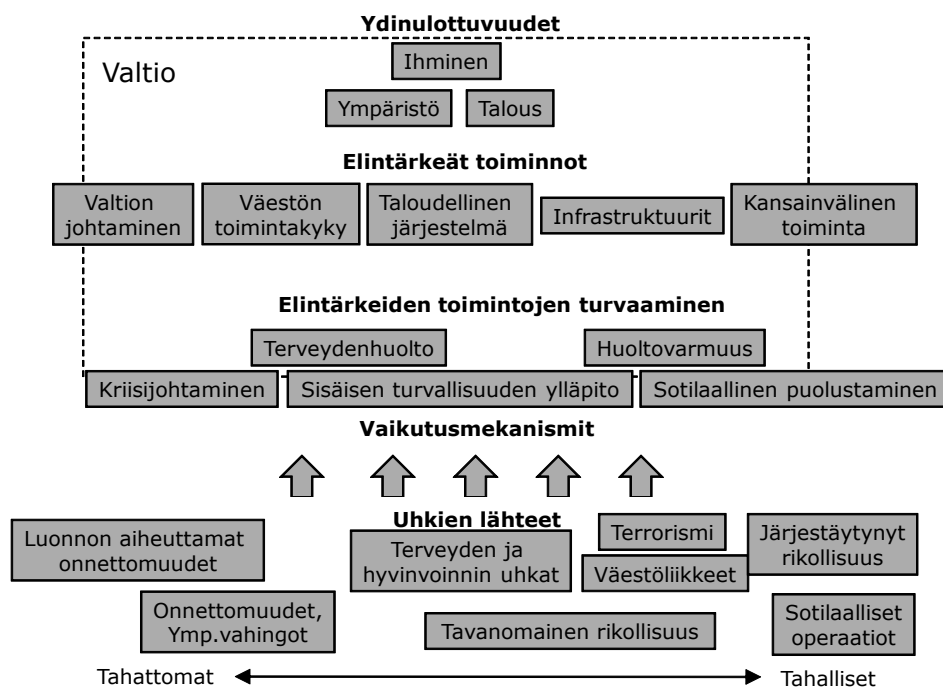
1 Sektoritutkimuksen neuvottelukunta ja sen jaostot on valtioneuvoston asetuksella perustettu hoitamaan sektoritutkimuksen kokonaisohjausta. Turvallisuusjaostossa ovat edustettuina seuraavat ministeriöt: LVM, OM, PLM, SM, STM, UM, VNK ja YM. Lisäksi jaoston työhön osallistuu asiantuntijoita muista organisaatioista. Lisätietoa sektoritutkimuksen uudistamisesta: <http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/setu/>

2 Toimintaympäristö ja turvallisuustutkimus

Turvallisuus on laaja-alainen ilmiö, jonka yksiselitteinen ja kaiken kattava määrittely on haasteellista. Turvallisuus voidaan ymmärtää jonkin vaaran tai riskin poissaolona tai näiden vaikutusten estämisenä. Strategiaprosessissa turvallisuus käsitettiin laaja-alaisesti ja sen katsottiin liittyvän koko yhteiskunnan toimivuuteen kattaen hyvinvoinnin, ympäristön, talouden ja väestön. Yhteiskunnan toimintoja turvaa laaja viranomaisten verkosto, johon kuuluvat muun muassa pelastusviranomaiset, poliisi ja terveydenhuoltojärjestelmä sekä puolustusvoimat.

Turvallisuustutkimusstrategia kattaa siten sekä safety- että security-käsitteen. Keskeisen taustan strategiassa tarkasteltavalle turvallisuudelle ja turvallisuustutkimukselle muodostavat tärkeimmät turvallisuutta käsittelevät valtionhallinnon asiakirjat, joissa turvallisuus määritellään kokonaisvaltaisesti.

Turvallisuutta lähestytään usein uhkien ja riskien näkökulmasta jolloin voidaan tunnistaa erilaisia tahattomia ja tahallisia uhkatekijöitä ja näiden erilaisia vaikutusmekanismeja, joita voidaan kuvata esimerkinomaisesti kuten alla (kuva).

Toimintaympäristön jatkuva muutos

Toimintaympäristö ja turvallisuustilanne ovat jatkuvassa muutoksessa (Liite 2: kuvaus strategiatyöpajoissa tunnistetuista toimintaympäristön muutostekijöistä.). Globalisaatio ja keskinäisriippuvuudet lisäävät valtioiden ja yhteiskuntien haavoittuvuutta valtiolliset rajat ylittävillä riskeillä ja uhkilla. Uhat ovat vaikeammin ennustettavissa ja hallittavissa sekä varoitusaikanaan selvästi lyhyempiä kuin perinteiset sotilaalliset uhat. Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden rajan hämärtyessä sotilaallisen ja siviilialojen yhteistyön merkitys lisääntyy etsittäessä keinoja uhkien ennakointiin, torjumiseen ja hallintaan.

Perinteisen turvallisuuskäsitteen valtiokeskeisyys ja yksittäisen valtion resurssit eivät ole enää riittäviä. Turvallisuuden takaamisessa korostuu hallitustenvälisen elinten, kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen, eri hallinnonalojen yhteistyö sekä elinkeinoelämän ja tutkimuksen merkitys. Verkottuneessa yhteiskunnassa uhat leviävät helpommin, mutta samalla verkottuminen voi edesauttaa niiden torjuntaa. Toisaalta on vältettävä liian laajan turvallisuuskäsitteen omaksumista ja kaikkien inhimillisen elämän ilmiöiden ”turvallistamista”.

Turvallisuuden tutkimus

Yhteiskunnan turvallisuuskysymykset ovat yhä laajempia ja monimutkaisempia liittyen eri hallinnonalojen toimivaltaan. Vastaavasti monimuotoisen tutkimuksen ja sovellutusten sekä yhteistyön tarve kasvaa.

Monien hallinnonalojen sektoritutkimuslaitoksilla on kytkentä turvallisuuden tutkimuksen laajaan kenttään. Esimerkkeinä mainittakoon oikeusministeriön Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (OPTULA), sosiaali- ja terveysministeriön Säteilyturvakeskus (STUK), Työterveyslaitos (TTL), Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)², ympäristöministeriön Suomen ympäristökeskus (SYKE) sekä työ- ja elinkeinoministeriön alaiset Turvatekniikan keskus (Tukes) ja kuluttajatutkimuskeskus. Valtion teknillisellä tutkimuskeskuksella (VTT) on merkittävää, sekä safety- että security -näkökulmat kattavaa tutkimustoimintaa. Lisäksi eduskunnan alaisuudessa toimiva Ulkopoliittinen instituutti (UPI) tekee turvallisuuteen liittyvää tutkimusta.

Toisaalta keskeisillä turvallisuudesta vastaavilla hallinnonaloilla kuten PLM:llä, SM:llä ja UM:llä ei ole varsinaisia sektoritutkimuslaitoksia. Niissä on kuitenkin muita tutkimusta tuottavia tai rahoittavia laitoksia kuten esimerkiksi puolustusvoimien tutkimuslaitokset, Maanpuolustuskorkeakoulu, Maanpuolustuksen tieteellinen neuvottelukunta MATINE, Pelastusopisto ja sen yhteydessä toimiva kansainvälinen kriisinhallintakeskus (CMC) sekä Poliisiammattikorkeakoulu (PolAmk).

Turvallisuustutkimusta tehdään myös sektoritutkimuksen ulkopuolella. Tekes ja erityisesti Tekesin turvallisuusohjelma on keskeinen turvallisuusalan liiketoiminnan kehittämistä tukeva tutkimusrahoittaja. EU-tasolla turvallisuustutkimusta tuotetaan muun muassa EU:n 7. puiteohjelman tuke-

² Kansanterveyslaitos (KTL) ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) ovat yhdistyneet.

mana (erityisesti security research-ohjelma), EUISS tutkimuskeskuksessa (Institute for Security Studies) sekä komission eri pääosastojen tutkimusohjelmissa.³ Lisäksi turvallisuuden eri osa-alueita tutkitaan yliopistojen ja korkeakoulujen eri tiedekunnissa ja laitoksissa sekä erillisissä tutkimuslaitoksissa, kansalaisjärjestöissä, teollisuudessa ja pk-yrityksissä.

Nämä kaikki tuottavat osaltaan tutkimustietoa turvallisuuden kannalta keskeisten hallinnonalojen tarpeisiin. Yhdenkään toimijan tehtävänä ei ole nimenomaan turvallisuuden tutkimus, vaan se on laaja kenttä erilaisia tutkimustraditioita, tieteenaloja, näkökulmia ja toimijoita. Tässä yhteydessä turvallisuuden tutkimuksella tarkoitetaan turvallisuuteen liittyvän uuden tiedon ja sovellutusten tuottamista viranomaisten tarpeisiin. Tämän näkökulman korostaminen on tutkimuksen vaikuttavuuden edellytys. Turvallisuustutkimuksen hyödyntämisen tavat ja käytännön toteutuminen vaihtelevat organisaatioittain ja hallinnonaloittain. Monissa turvallisuusalan organisaatioissa tutkimustoiminta palvelee kuitenkin ensisijaisesti alan opetusta eikä hallinnonalan päätöksentekoa. Tutkimusta hyödynnetään yhä enemmän päätöksenteossa, mutta tutkimuksen kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa on paljon kehitettävää.

Nämä tekijät muodostavat keskeisen perusteet turvallisuustutkimuksen strategialle ja sen toimeenpanolle: tarvitaan yhteistyötä ja koordinaatiota synergian luomiseksi ja päällekkäisyyksien välttämiseksi. Turvallisuustutkimusta koskevia strategisia linjauksia tarvitaan sekä kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi ja tiivistämiseksi.

Tämän turvallisuustutkimusstrategian tavoitteena on toimia keskustelun avauksena, tuoda esiin hallinnon alojen yhteiset turvallisuustutkimuksen tarpeet tutkimusta tuottaville tahoille ja lisätä kansallisen ja kansainvälisen tutkimustyön edellytyksiä Suomessa.

³ Esimerkiksi tavanomaisen rikollisuuden tutkimiseen ja torjumiseen on useita rahoitusohjelmia, kuten Daphne III.

3 Turvallisuustutkimuksen strategiset tutkimuskokonaisuudet ja tutkimuksen kohdentamisen kriteerit

Strategiaprosessissa tunnistettiin turvallisuuden kehityskulkuja kuten yhteiskunnan haavoittuvuuden lisääntyminen, talouden ja työelämän globalisaatio, energian saatavuus ja luonnonvarojen niukkuus, ilmastonmuutos, suuronnettomuudet kuljetuksissa, valtion roolin muuttuminen, julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet, väestörakenne ja maahanmuutto, yhteiskunnan asenneilmasto, terveys, terrorismi, rikollisuus, sosiaaliset uhat sekä kansainväliset valtasuhteet. Strategiatyö tuotti myös merkittävän määrän yksittäisiä tutkimusaiheita (Liite 4), joiden tutkiminen poikkihallinnollisessa yhteistyössä on välttämätöntä.

Tunnistettujen turvallisuuden kehityskulujen ja yhteisten tieto- ja tutkimustarpeiden pohjalta on määritetty neljä turvallisuustutkimuksen strategista tutkimuskokonaisuutta sekä esimerkkejä tutkimuskohteista.

Strategiset tutkimuskokonaisuudet

Esimerkkejä tutkimuskohteista

1. Yksilölähtöinen turvallisuus	• Rikollisuuden nykykuva ja muuttuminen • Arkipäivän onnettomuudet
2. Yhteiskunnan turvallisuus	• Yhteiskuntarakenteiden ja arvojen muutokset • Terrorismi ja muuttuva rikollisuus • Globaalit ilmiöt, kansainvälinen yhteistyö ja turvallisuus • Tulevaisuus ja ennakkointi
3. Infrastruktuurien haavoittuvuus	• Kriittinen infrastruktuuri • Tieto-viestintäjärjestelmät
4. Turvallisuuden johtaminen	• Turvallisuushallinto, turvallisuuden tuottaminen ja viranomaisyhteistyö • Tilannekuva • Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö

Turvallisuustutkimuksen strategiset tutkimuskokonaisuudet (yksilö, yhteiskunta, infrastruktuurit ja turvallisuuden johtaminen) kattavat hyvin laajan kirjon tutkimuskohteita ja yksittäisiä tutkimusaiheita. Poikkihallinnollisen ja yhteisrahoitteisen tutkimusyhteistyön käynnistäminen edellyttää strategiassa tunnistettujen tutkimustarpeiden rakentamista yhteiseksi tutkimushankkeiksi ja vaikuttavimmiksi tutkimusohjelmiksi. Tällöin tutkimuksen painopisteet eli kohdentamisen ja valitsemisen kriteerit tulee määrittää.

Strategiatyössä on tunnistettu seuraavat tutkimuksen kohdentamisen kriteerit:

1 Vaikuttavuus

Tutkimuksen on oltava vaikuttavaa. Tutkimuksen avulla pystytään vastaamaan kansallisesti merkittäviin turvallisuuskysymyksiin. Tutkimus on hyödynnettävissä turvallisuutta koskevassa päätöksenteossa tai turvallisuuteen liittyvän toiminnan kehittämisessä. Odotettu vaikuttavuus on kyettävä määrittämään etukäteen ja arvioimaan jälkikäteen.

2 Yhteisomistajuus/jaettavuus

Tutkimus edistää yhteistyötä ja yhteistoimintaa turvallisuuden tuottamisessa. Tuotettava tieto on merkittävää useamman kuin yhden hallinnonalan näkökulmasta.

3 Tuloksellisuus

Yhteistyössä toteutettavan tutkimuksen lähtökohtana tulee olla se, että yhteistyö tutkimustoiminnan tilaamisessa, suorittamisessa ja ohjaamisessa tuottaa tuloksia kustannustehokkaammin ja useammista näkökulmista kuin yksittäisten hallinnonalojen itsenäinen tutkimustoiminta. Teemojen valinnassa tulee siten kiinnittää huomiota myös tutkimushallinnon tehokkuuteen.

4 Hyödynnettävyys

Tutkimuksen tulee tuottaa kansallisella tasolla uutta tai paremmin hyödynnettävissä olevaa tietoa. Tuotettava tieto tukee siten turvallisuusalan osaamisen kehittämistä ja ylläpitoa. Tämä voi tarkoittaa selkeiden tiedon aukojen tunnistamista ja täydentämistä tai esimerkiksi soveltavaa tutkimusta jo olemassa olevien tutkimustulosten käyttöönottamiseksi ja hyödyntämiseksi. Strategisten tutkimusaiheiden valinnassa on soveltuvin osin huomioitava myös tavoite tukea suomalaisen turvallisuusosaamisen viemistä ulkomaille ja edesauttaa kansainvälisten rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämistä.

5 Edustavuus

Strategian mukaisen tutkimuksen toimeenpanossa on huomioitava myös tutkimuksen tasapaino eri teemojen välillä ja eri hallinnonalojen näkökulmasta. Toimintaa käynnistettäessä on huomioitava toiminnan haastavuus eli alkuvaiheessa huomio on luontevaa kiinnittää teemoihin, joissa kokemusten ja vaikuttavuuden saavuttaminen on mahdollista suhteellisen lyhyellä aikavälillä.

4 Strategian tavoitetila, toimeenpano ja päivittäminen

Tavoitetilassa Suomessa tehdään koordinoitua ja vaikuttavaa turvallisuustutkimusta, joka tukee turvallisuuteen liittyviä politiikkatoimia ja päätöksentekoa ja jonka avulla hallinnonalat lisäävät tietopääomaansa ja edistävät yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta.

Tavoitetilan mukainen vaikuttava turvallisuustutkimus:

- vastaa tunnistettuihin tutkimustarpeisiin ja tuottaa tietoa valtionhallinnon käyttöön
- on käytännönläheistä ja ongelmalähtöistä perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta, selvityksiä sekä kokeilu- ja harjoitustoimintaa
- tehostaa viranomaisten yhteistyötä kansallisesti ja kansainvälisesti
- on tulevaisuusorientoitunutta ja kehittää myös ennakoinnin menetelmiä
- tukee tutkimuslaitosten, yliopistojen, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kilpailukyvyyn kehittymistä ja edistää näiden kansainvälistä yhteistyötä (kuten EU-ohjelmiin liittyvää turvallisuustutkimusta)
- edistää kansalaisten kokonaisturvallisuutta
- on mitattavissa (edellyttää vaikuttavuuden määrittämistä ja mittaamista kaikilla tutkimuksen tasoilla: tilaaja-tuottaja-tutkimushallinto-kansalainen)

Kansallisen turvallisuustutkimuksen strategian tavoitetilan saavuttaminen vaatii monia eritasoisia toimenpiteitä. Strategian toimeenpanon haasteina ovat turvallisuustutkimuksen sekä kysyntäpuolen (viranomaiset) että tarjontapuolen (tutkimus) hajanaisuus sekä koordinoitirakenteiden puuttuminen – nämä ovat toimenpiteiden lähtökohtana.

Toimenpiteet tavoitetilan saavuttamiseksi voidaan nykytilanteessa jakaa neljään eri tasoon.

1 YHTEISEN TUTKIMUSTOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN JA TOIMEENPANO

Hallinnonalojen yhteisten tietotarpeiden toimeenpano vaikuttavaksi tutkimukseksi

- Konkretisoidaan strategisten tutkimuskokonaisuudet yhteishankkeiksi/-ohjelmiksi (ensimmäiset hankkeet 2009)
- Täsmennetään tutkimuksen kohdentamisen kriteerejä (vaikuttavuus, yhteisomistajuus, tuloksellisuus, hyödynnettävyys, edustavuus jne.)
- Kehitetään tutkimuksen vaikuttavuuden määrittämistä ja mittaamista
- Lisätään tutkimusperusteista päätöksentekoa, vaikutetaan strategiaan päätöksiin sekä tuetaan käytännön toimintaa ja sen kehittämistä
- Edistetään tutkimustulosten täysimääräistä hyödyntämistä
- Edistetään hallituksen turvallisuuteen liittyvien ja sektoritutkimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista
- Tarjotaan tietoa laajasti valtioneuvoston käyttöön esimerkiksi yhteistyössä valtioneuvoston ennakoitiverkoston kanssa

2 TUTKIMUSHALLINNON KEHITTÄMINEN

Turvallisuustutkimuksen viranomaisyhteistyön ja sen muotojen kehittäminen

- Kehitetään poikkihallinnollista yhteistyötä tutkimushallinnossa (tilaajakonsortiot, projektihallinta jne.)
- Luodaan edellytyksiä yhteistyölle (hallinnonalojen tutkimusyhdyshenkilöt, tutkimusprosessien synkronointi ja yhteisten tutkimusprosessien kehittäminen)
- Kehitetään sektoritutkimuksen neuvottelukunnan ja sen alaisen turvallisuusjaoston ja tämän sihteeristön tehtäviä
- Toimeenpannaan strategia hallinnonaloilla (tulosohjaus, strategiat jne.)
- Tuetaan yhteistyötä tuottamalla hallinnonalojen yhteistoimintakykyä parantavaa tietoa ja poistamalla yhteistyön esteitä (esim. eri viranomaisten välinen tiedonkulku)
- Edistetään voimavarojen tarkoituksenmukaista kohdentamista

3 TUTKIMUKSEN KYSYNNÄN JA TARJONNAN KOHTAAMISEN EDISTÄMINEN

Ulkopuolisen tutkimustoiminnan hyödyntäminen ja ohjaaminen

- Tehdään strategia tunnetuksi
- Kartoitetaan tutkimustarjonta (tutkimuslaitokset, yliopistot, korkeakoulut, elinkeinoelämä) ja edesautetaan sen verkottumista
- Kehitetään yhteistyötä muiden tahojen kanssa (muut sektoritutkimuksen neuvottelukunnan jaostot, Tekes, Suomen Akatemia, teollisuus, pk-yritykset jne.)
- Kehitetään yhteistyömuotoja (tutkimusverkostot, tutkimusohjelmat, think-tankit)
- Vaikutetaan EU:n rahoittaman turvallisuustutkimukseen esimerkiksi siten, että eri tutkimusohjelmat tukevat sisällöllisesti kansallisia tavoitteita
- Hyödynnetään määrätietoisesti kansainvälistä yhteistyötä (kumppanit, yhteistyö- ja rahoitusinstrumentit jne.)

4 OSAAMISEN KEHITTÄMINEN JA YLLÄPITO

- Tuetaan ja lisätään tutkimuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä teollisuuden ja pk-yritysten osaamisen ja kilpailukyvyn kehittymistä
- Kehitetään osaamista resursseja kohdentamalla sekä kannustamalla kansainväliseen tutkimusyhteistyöhön muun muassa EU:n 7. puiteohjelman kautta
- Edistetään ja tuetaan uusien teknologioita ja niiden kehittämistä esimerkiksi Tekesin teknologiaohjelmissa

Kaikki nämä toimenpiteet vaativat järjestelyjä tutkimushallinnon organisoinniseksi. Järjestelyillä voidaan tarkoittaa keveimmillään hallinnonalojen välistä säännöllistä ja systemaattista tiedonvaihtoa ja tutkimuksen tilaajakonsortioiden toimintaa tai järeimmillään uuden tutkimuselimen perustamista.

Valtioneuvoston sektoritutkimuksen neuvottelukunnan alainen turvallisuusjaosto valmistelee strategian toimeenpanoa ja jalkauttamista sitä mukaa, kun valtioneuvoston sektoritutkimuksen uudistaminen edistyy.

Tässä vaiheessa turvallisuusjaostolle on kaavailtu strategian alkuvaiheen toimeenpano sekä valikoitujen hankkeiden käynnistäminen ja koordinointi. Vuonna 2009 käynnistetään turvallisuustutkimuksen ensimmäiset varsinaiset yhteiset tutkimushankkeet, jotka ovat aiheiltaan strategian mukaisia. Yhteishankkeiden toteuttaminen tarkoittaa samalla koko toimintamallin kehittämistä yhteiseen tutkimushallintoon, sillä samalla sovitaan yhteisen hankintamenettelyn pelisäännöistä sekä koordinoinnista ja rahoituksesta.

Turvallisuusjaoston tutkimushankkeiden sisältöjen ja toteuttamisen kannalta on tärkeää kehittää yhteistyötä muiden sektoritutkimuksen neuvottelukunnan muiden tutkimusjaostojen kanssa liittyen esimerkiksi ilmastomuutoksen vaikutuksiin turvallisuudelle (Kestävän kehityksen jaosto) ja

infrastruktuurien ja yhdyskuntarakenteiden turvallisuuskysymyksiin (Alue- ja yhdyskuntarakenteet ja infrastruktuurit -jaosto).

Strategian alkuvaiheen toimeenpano kattaa myös strategian tunnettua ja sitouttamiseen liittyvät toimenpiteet (levittäminen, infotilaisuudet), valtioneuvoston ja hallinnonalakohtaisten erityisesti tutkimukseen liittyvien prosessien synkronoinnin ja hallinnonalojen tutkimusyhteistyön edellytysten parantamisen (tutkimusyhdyshenkilöiden nimeäminen, toteutettujen ja käynnissä sekä suunnitteilla olevien tutkimushankkeiden kokoaminen ja niiden hyödyntäminen jaostossa).

Lisäksi jaosto tulee kehittämään yhteistyötä tutkimuksen tarjoajien suuntaan sekä selvittämään erilaisten kansallisten ja kansainvälisten, erityisesti EU-rahoitusinstrumenttien hyödyntämismahdollisuuksia turvallisuustutkimuksen rahoittamisessa. Myös verkottumista muiden keskeisten toimijoiden (kuten Suomen Akatemia, Tekes, Matine, valtioneuvoston ennakointiverkosto, Sitra jne.) tulee edistää. Strategian toimeenpanoon liittyy myös sen hyödyntäminen EU:n 7. puiteohjelman sisältöihin vaikuttamisessa sekä yhteistyön kehittämisessä EU:n tutkimusta toteuttaviin tai koordinoiviin tahoihin (eri pääosastot, ISS, Euroopan Puolustusvirasto).

Ministeriöiden oman tutkimustoiminnan sisältöihin vaikutetaan tämän strategian linjauksilla velvoittamalla tutkimuksen tilaajaorganisaatiot huomioimaan ne tutkimustoiminnassaan. Turvallisuustutkimuksen strategisten linjausten tulisi siis näkyä ministeriöiden ja virastojen tutkimusagendoilla ja tutkimusstrategioissa, eri toimintasuunnitelmissa, toimenkuville ja sekä ministeriöiden ja virastojen strategioissa. Tämän edellytyksenä on, että ministeriöt edelleen määrätietoisesti kehittävät hallinnonalojensa tutkimustoimintaa Tutkimus- ja innovaationeuvoston edellyttämällä tavalla.

Turvallisuusjaosto määrittelee tarkemman strategian toimeenpano-ohjelman, kun päätökset sektoritutkimuksen rakenteellisesta uudistamisesta sekä siihen liittyen neuvottelukunnan ja sen jaostojen asemasta ja tehtävistä on tehty. Käytännössä toimeenpano edellyttää myös riittäviä resursseja. Tältä osin jaoston nykyiset hallinnolliset resurssit eivät ole riittävät. Jaoston mahdollisuus toimia kansallisen turvallisuustutkimuksen koordinoivana tahona riippuu valtioneuvoston sektoritutkimuksen uudistamisesta ja siihen kohdennettavista resursseista. Tavoitetilassa sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaosto toimisi turvallisuustutkimuksen verkostojen hallinnoijana, jonka toiminta hyödyttäisi koko valtioneuvostoa sekä laajan turvallisuustutkimuksen tuottajapuolta.

Strategian päivittäminen

Strategia päivitetään sisällöllisesti 3-5 vuoden välein ja toiminnan vakiinnuttua hallituskausittain. Päivitystyö tarkoittaa toimintaympäristön keskeisten muutosten ja strategisten tutkimustarpeiden tunnistamista. Strategian päivityksen tulee perustua edellisen strategiakauden tulosten ja vaikuttavuuden arvioinnille. Tältä pohjalta voidaan tunnistaa sisällöllisten tutkimustarpeiden lisäksi kehittämisehdotuksia toimeenpanoon liittyen.

5 Strategiaprosessin taustamateriaalia ja työpajoissa tuotettu materiaali

Tässä luvussa on koottuna strategiaprosessissa käytettyä ja tuotettua materiaalia. Yhtenä strategian lähtökohdista ovat keskeisten strategisen tason linjausten ja asiakirjojen tunnistamat turvallisuuskysymykset ja tavoitteet. Toisaalta strategiaprosessin keskeisen osan muodostivat sidosryhmätyöpajat.

Työpajojen yhtenä tavoitteena oli tunnistaa turvallisuuteen vaikuttavia muutosvoimia ja trendejä. Ilmiöitä ja kehityskulkuja tunnistettaessa pyrittiin kattamaan sekä ilmiötä tai kehityskulkuja, joiden toteutuminen on suhteellisen varmaa että ilmiötä, joiden toteutuminen on epävarmaa tai epätodennäköistä mutta vaikutukseltaan merkittävää. Lisäksi työpajoissa tunnistettiin turvallisuuteen liittyviä tieto- ja tutkimustarpeita sekä kartoitettiin näkemyksiä strategian kannalta keskeisistä turvallisuustutkimuksen teemoista.

Ensimmäisessä työpajassa (15.10.2008) käsiteltiin turvallisuustutkimusta erityisesti rakennetun infrastruktuurin ja talouden näkökulmista. Toisen työpajan (24.10.2008) aiheena olivat onnettomuudet, terveys, ympäristö sekä arjen turvallisuus. Kolmannessa työpajassa (27.10.2008) tarkasteltiin turvallisuustutkimusta rikollisuuden ja ulkoisten uhkien näkökulmista. Neljännessä työpajassa (10.11.2008) pohdittiin erityisesti hallinnonaloja poikaleikkaavia ja täydentäviä teemoja edeltävien työpajojen tuottaman tiedon pohjalta

Ensimmäisessä liitteessä on esitetty tiivistelmä keskeisistä turvallisuutta ohjaavista asiakirjoista. Toisessa liitteessä on yhteenveto strategiatyöpajoissa tunnistetuista turvallisuustutkimukseen vaikuttavista toimintaympäristön muutoksista. Kolmannessa liitteessä on kooste strategiatyöpajoissa esiin nousseista yksittäisistä tutkimustarpeista. Kolmas liite toimi strategian sisällöllisten linjausten ja strategisten tutkimuskokonaisuuksien valinnan taustamateriaalina.

Liite 1: Turvallisuuden määrittely pohjautuen eri strategia-asiakirjoihin

Julkishallinnon turvallisuutta käsittelevissä strategia-asiakirjoissa ei ole eksplisiit-
tisesti määritelty turvallisuutta käsitteenä. Sen sijaan turvallisuutta kuvataan pää-
asiassa erilaisten strategisten linjausten ja tavoitetilojen kautta.

Hallitusohjelmassa (Vanhanen II) turvallisuutta käsitellään niin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kuin sisäisen turvallisuuden ja ympäristöturvallisuuden näkö-
kulmista. Ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan näkökulmasta turvallisuus yh-
distetään hyviin kahdenvälisiin suhteisiin, tehokkaaseen vaikuttamiseen EU:n ul-
ko- ja turvallisuuspolitiikassa sekä uskottavaan maanpuolustukseen. Globaalin tur-
vallisuuden keskeiset kysymykset liittyvät ympäristöön ja talouden työnjakoon. Si-
säisen turvallisuuden näkökulmasta hallitusohjelmassa keskiöön nostetaan muun
muassa oikeusturvan toteutuminen kaikissa tilanteissa sekä rikollisuuden- ja päih-
teiden haittavaikutusten torjuminen. Näiden tavoitteiden toteutumista edistetään
parantamalla yhteistyötä kaikilla hallinnonaloilla. Ympäristöturvallisuuden näkökul-
masta tärkeänä pidetään itämeren laivaliikenteen turvallisuutta.

Hallituksen strategia-asiakirjassa linjataan tavoitetiloja ulko- ja turvallisuuspoli-
tiikalle, turvallisuus- ja puolustuspolitiikalle, kansainväliselle kriisinhallinnalle, yh-
teiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiselle sekä sisäisen turvallisuuden
edistämiseksi. Strategia-asiakirjassa on lisäksi esitetty lukuisia strategian tavoiteti-
loja kuvaavia indikaattoreita.

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa turvallisuutta
kuvataan valtion, yhteiskunnan ja yksilön tasolla lähtien elintärkeiksi katsotui-
ta toiminnoista. YETTS esittelee yhteiskunnan turvallisuusuhkien ennaltaehkäisyn
ja torjunnan yhteistyön toimintamallin. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliti-
ikan päämäärien mukaisesti yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisella
osaltaan pidetään yllä valtiollista itsenäisyyttä, yhteiskunnan turvallisuutta ja vä-
estön elinmahdollisuuksia. Periaatepäätöksellä yhtenäistetään ministeriöiden va-
rautumista noudattaen valtioneuvoston ohjesäännön toimialajakoa ja yhteenso-
vittamissäännöksiä.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa turvallisuudella tarkoitetaan sellaista yhteis-
kunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista
ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä,
onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan taikka kansainvälistyvän maailman
ilmiöistä tai muutoksista johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta. Sisäisen turvallisuu-
den ohjelmassa hallitus linjaa sisäisen turvallisuuden poikkihallinnolliset tavoitteet
ja toimenpiteet.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa (2004) tur-
vallisuutta käsitellään tehokkaan kriisinhallintakyvyn, uskottavan puolustukseen,
sisäisen turvallisuuden ylläpitämisen ja yhteiskunnan keskeisten perustoimintojen
turvaamiseen kautta. Vuoden 2009 selonteossa laaja turvallisuuskäsitys kattaa sel-
laiset turvallisuuskysymykset, jotka saattavat kehittyessään muodostua uhkiksi ja
aiheuttaa merkittävää vaaraa tai haittaa Suomelle. Selonteossa korostetaan, että
voimakkaasti keskinäisriippuvaisessa maailmassa uhat ovat valtioiden rajat ylittä-
viä ja laajavaikutteisia ja vaativat turvallisuuspolitiikan eri osien ja toimijoiden sekä
kansainvälisen yhteistyön kehittämistä

EU:n puiteohjelma on keskeinen tutkimusta ja kehitystoimintaa ohjaava väline. EU:n 7. puiteohjelman turvallisuusohjelman pyrkimyksenä on kehittää turvallisuusalan kansainvälistä liiketoimintaa ja edistää alan tutkimusta. Pohjimmaksi tavoitteena puiteohjelmassa on yhteiskunnan haavoittuvaisuuden vähentäminen ja turvallisuuden edistäminen turvallisuusteknologian ja innovaatioiden avulla. Perinteisen rikollisuuden tutkimiseen ja torjumiseen on olemassa myös EU:n rahoitusohjelmia, joista useimmat kuuluvat oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alueeseen.

Tässä strategiassa turvallisuuden määritelmä nojautuu yllä kuvattuihin strategiisiin linjauksiin ja tavoitetiloihin sekä turvallisuuteen vaikuttaviin toimintaympäristön muutoksiin. Turvallisuuden ymmärretään kattavan laajasti erilaiseen hyvinvointiin, ympäristöön, talouteen ja yhteiskunnan toimivuuteen liittyvät ilmiöt.

Liite 2: Tutkimukseen vaikuttavia turvallisuuden toimintaympäristö muutoksia

Yhteiskunnan haavoittuvuus

Yhteiskunnan haavoittuvuus lisääntyy toimintojen eriytyessä ja nojatessa yhä voimakkaammin teknologiainfrastruktuureihin. Tulevaisuudessa haavoittuvuutta lisäävät tietojärjestelmien laajeneminen ja monimutkaistuminen sekä yhteiskunnan toimintojen riippuvaisuus teknisten järjestelmien häiriöttömästä toiminnasta. Tekninen infrastruktuuri on yhä enemmän yksityisen sektorin varassa. Tietoverkot globalisoituvat johtaen tietoverkkorikollisuuden kasvuun. Ihmisten merkitys järjestelmien toiminnassa korostuu. Teknisten järjestelmien edellyttämä kotimainen osaamis pääoma vähenee. Liiketoiminnan lisäksi myös kansalaisten arki teknistyy jatkuvasti.

Talouden ja työelämän globalisaatio

Taloudelliset riippuvuudet ja globaali talous lisäävät suomalaisen talouskehityksen haavoittuvuutta. Talousjärjestelmät monimutkaistuvat ja talouden ennustettavuus vaikeutuu entisestään. Kvartaalitaloudessa joudutaan tekemään pikaisia päätöksiä ilman riittävää tietoa mahdollisista vaikutuksista. Talouden epävarmuus lisääntyy ja vaikutukset voivat näkyä taloudellisen eriarvoisuuden kasvussa. Työmarkkinat eriyvät ja työn osaamisvaatimukset kasvavat jatkuvasti.

Energian saatavuus ja luonnonvarojen niukkuus

Yksi selkeimpiä toimintaympäristöön vaikuttavia trendejä on energian hinnan nousu ja sen saatavuuteen liittyvät haasteet. Energian huoltovarmuuden trendeinä ovat varmuusvarastojen pieneneminen, osaavan henkilökunnan ikääntyminen sekä kuljetuskaluston jatkuva väheneminen. Luonnonvarat niukentuvat maailmanlaajuisesti, mikä voi johtaa resurssipulaan ja konflikteihin.

Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos vaikuttaa laaja-alaisesti toimintaympäristöön. Suuronnettomuudet kuten tulvat ja ympäristötuhot lisääntyvät. Ilmaston lämpeneminen tuo Suomeen uusia eläinlajeja joiden ympäristövaikutuksia ei tarkkaan tunneta. Myös erilaiset taudit tulevat lisääntymään ja leviämään uusille alueille. Ilmastonmuutoksella

voi olla konflikteja aikaansaavia seurauksia (esimerkiksi vedenpinnan nouseminen, juomaveden puute, ruokapula, siirtolaisuus, energiakysymykset). Vaikutukset voivat olla myös positiivisia, kuten erilaiset teknologiset läpimurrot.

Suuronnettomuudet kuljetuksissa

Öljy- ja kemikaalikuljetukset teillä, rautateillä ja vesillä lisääntyvät jatkuvasti. Laajamittaisten suuronnettomuuksien mahdollisuudet kasvavat erityisesti Suomenlahden öljykuljetusten myötä.

Valtion roolin muuttuminen

Kysymys valtion asemasta ja roolista tulevaisuudessa on merkittävä: mikä rooli valtiolla on turvallisuuden tuottajina jatkossa? Valtion roolin ohentuessa valtion ja kansalaisen välinen (turvallisuus)sopimus kyseenalaistuu heijastuen kansalaistotelemattomuuteen. Myös valtiojohdon rooli turvallisuuskentässä muuttuu. Tiedon valtavan määrän hallinta niukoilla ja niukkenevilla resursseilla sekä päätöksenteon nopeutuminen muodostavat merkittävän haasteen.

Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet (PPP)

Palvelujen ja turvallisuuden tuottaminen moninaistuu. Yksityisellä sektorilla on entistä merkittävämpi asema turvallisuuspalveluiden tuottamisessa. Osaltaan se tehostaa toimintaa mutta ongelmaksi voivat muodostua riskienhallinta, osto-osaaminen ja vastuukysymykset.

Väestön rakenne ja maahanmuutto

Muuttoliikkeet, pakolaisuus, monikulttuurisuuden lisääntyminen, ikääntyminen ja muut toimintaympäristön muutokset aiheuttavat turvallisuusvaikutuksia. Syrjäytyminen, eriarvoisuuden lisääntyminen, kaupungistuminen ja lisääntynyt maahanmuutto ovat jo havaittavissa olevia yhteiskunnallisia trendejä. Suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos on verrattain nopeatempoista. Tulevaisuudessa väestönkasvun ja muuttoliikkeiden vaikutukset toimintaympäristöömme korostuvat väestön ikääntymisen myötä. Myös EU:n laajeneminen ja globaalit kriisit voivat aikaansaada muuttoliikkeitä.

Yhteiskunnan ja ihmisten asenteiden muutokset

Yhteiskunnan monikulttuuristumisen myötä lieveilmiöt kuten rasismi voivat lisääntyä. Myös asenteet päihteiden käyttöön ovat muuttuneet ja päihteiden väärinkäyttö on yleistynyt. Yhteiskunnassa tapahtuva, etenkin nuoriin kohdistuva väkivalta on muuttunut raaemmaksi. Väkivallasta aiheutunut kuolleisuus on kasvussa. Yhteisöllisyys ja ihmisten vuorovaikutussuhteet vähentyvät tai uutta yhteisöllisyyttä löydetään uusista radikaaleista viiteryhmistä. Turvallisuustunteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat yhteiskuntarakenteiden jatkuva muutos ja eriarvoisuuden korostuminen. Kulttuurien väliset konfliktit voivat realisoitua myös Suomessa. Venäläisen kansallismielisyyden lisääntymisellä voi olla vaikutuksia Suomessa. Taloudellinen eriarvoisuus voi myötävaikuttaa konfliktien lisääntymiseen.

Terveys

Väestön vanhetessa terveyden kansantaloudelliset vaikutukset kasvavat. Elintapojen muuttuminen yhä passiivisempaan suuntaan aiheuttaa kansanterveydellisiä haasteita. Myös terveystyytyminen muuttuu. Demografiset muutokset, kuten väestön ikääntyminen, vaikuttavat osaltaan kansanterveyden kokonaistilaan. Pandemia on edelleen keskeinen terveyteen liittyvä riski.

Terrorismi

Vaikka Suomi on rikollisuustrendien vaikutusten marginaalissa, on kansainvälisellä rikollisuudella ja terrorismilla tulevaisuudessa mahdollisesti yhä voimistuvia vaikutuksia toimintaympäristöömme. Keskeisenä havaintona on se, että rikollisuus tunkeutuu Suomeen enemmän kuin Suomesta ulos. Kansainvälisen terrorismin vaikutukset Suomeen ja ulkomailla oleskeleviin suomalaisiin saattavat lisääntyä.

Rikollisuus

Tuloerojen kasvamisella voi olla rikolliskäyttäytymistä edistäviä vaikutuksia. Äärimmäiset väkivaltateot ovat yleistyneet. Rikollisuuden trendiksi on tunnistettu myös huumausainerikollisuuden muotojen muutokset ja volyymien kasvu. Erityyppinen infrastruktuurihäiriköinti ja vihamielinen tiedolla yhteiskuntaan vaikuttaminen voivat lisääntyä. Tietoverkoissa tapahtuva talousrikollisuus ja kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus kasvavat. Heikkona signaalina esille nousi koulusurmien yleistymisen.

Vakavan rikollisuuden trendeihin kuuluu itärikollisuuden vahvistuminen ja monimuotoistuminen. Ihmiskaupan lisääntymisestä on viitteitä myös Suomessa. Rikollinen osaaminen lisääntyy.

Sotilaalliset uhat

Sotilaallisiin uhkakuviin lukeutuu edelleen Suomeen kohdistuva sotilaallinen painostus. Lisäksi sotilaallisten ja ei-sotilaallisten uhkien rajat hämärtyvät yhdistyen valtion roolin kaventumiseen. Ehtyvät luonnonvarat ovat myös potentiaalinen konfliktin lähde. Rajanaapuruuden vuoksi Venäjällä mahdollisesti tapahtuvat asiat koskettavat läheisesti myös Suomea.

Kansainväliset valtasuhteet

Kansainväliset valtasuhteet ovat murroksessa. Valta näyttää jakautuvan useamman maan kesken. Vallan moninapaisuudella on laaja-alaisia globaaleja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia. Lisääntyvä keskinäisriippuvuus välittää vaikutukset myös Suomen toimintaympäristöön.

Liite 3: Strategisten tutkimuskokonaisuuksien kuvailu

1. Yksilölähtöinen turvallisuus

Rikollisuuden nykykuva ja muuttuminen

Väkivalta on keskeinen yksilölähtöisen turvallisuuden uhkatekijä. Suomi on henkirikoskuolleisuudeltaan läntisen Euroopan väkivaltaisimpia maita. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa Suomelle hahmotellaan Euroopan turvallisimman maan asemaa vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteeseen pyrkiminen edellyttää kokonaisrikollisuuden ja vaikuttamiskeinojen nykyistä olennaisesti syvempää ymmärtämistä. Tutkimustarpeet liittyvät väkivallan ilmenevyyteen ja esiintyvyyteen sekä väkivallan torjumiseen ja vaikutusten korjaamiseen sekä viranomaisinterventioihin. Myös muun arkipäivän rikollisuuden nykytilaan ja kehitykseen liittyy vastaavia tietotarpeita. Keskeisenä tavoitteena on tuottaa tietoa rikosten ennaltaehkäisyn keinoista.

Rikoksiin ja turvallisuuteen vaikuttavat osaksi rinnakkaiset ja muuttuvat tekijät. Tutkimuskohteita ovat päihteiden (alkoholi ja huumeaineet) käyttö ja kontrolli, sosiaaliset rakenteet (hyvinvointipalvelut, syrjäytyminen, työttömyys, muuttoliike, alueellinen eriarvoistuminen ja kaupungistuminen), rakennettu ympäristöön liittyvät seikat (rikostilanteet ja tapaturma-alttius), terveydenhuolto (henkinen hyvinvointi ja mielenterveys) sekä demografiset muutokset (väestön ikääntyminen ja monikulttuuristuminen).

Arkipäivän onnettomuudet

Onnettomuudet ja tapaturmat ovat lukumääräisesti merkittävien fyysisen turvallisuuden uhka ja aiheuttavat huomattavan kansantaloudellisen menetyksen. Tapaturmien ehkäisytyön tueksi tarvitaan nykyistä tarkempaa tapaturmailmiöiden tuntemusta ja tarkempia indikaattoreita (esiintyvyys, riskitekijät ja riskiryhmät). Lisäksi on huomioitava onnettomuuksien yhteydet teknisiin laitteisiin ja tuoteturvallisuuksiin.

Ilmiön laajuutta ja syitä koskevalla tutkimustiedolla on usein merkitystä politiikkatoimien ohjautumisessa. Lisäksi tapaturmien esiintyvyyttä ja syntymekanismia ja koskeva tutkimustieto tukee yksittäisten ihmisten omatoimista riskienhallintaa ja vaikuttaa myös yhteisöjen ja yhteiskunnan turvallisuuskulttuurin kehittämiseen. Tietoa tapaturmien terveysvaikutuksista, vakavuudesta, taloudellisista sekä sosiaalisista seuraamuksista tulee hyödyntää ennaltaehkäisevän työn kehittämisessä, kohdentamisessa ja toiminnan priorisoinnissa. Toimintatapojen ja ennaltaehkäisyn kehittämisessä on huomioitava myös uuden teknologian tuomat mahdollisuudet.

Tietotarpeita liittyy erityisesti onnettomuuksiin (pois lukien suuronnettomuudet), jotka eivät kuulu minkään systemaattisen seurannan piiriin. Näitä ovat muun muassa vapaa-ajan ja kotien tapaturmat.

2. Yhteiskunnan turvallisuus tulevaisuudessa

Tulevaisuuden ennakointi on ensisijaisen tärkeää myös turvallisuuden osalta. Turvallisuuden hallinta edellyttää systemaattista ja integroitua riskien ja uhkien ennakkoivaa tunnistamista ja niihin varautumista. Tulevaisuudessa turvallisuuskysymykset painottuvat todennäköisesti uudelleenlaisille alueille, jotka vaativat myös entistä enemmän yhteistyötä eri tahojen kesken. Turvallisuuden tuottamisessa ja kehittämisessä on myös jatkuvasti tehtävä valintoja panostusten ja saatavien hyötyjen välillä. Tällöin myös niin kutsutut turvallisuusekonomiset tietotarpeet korostuvat

Keskeisiä tulevaisuuteen liittyviä tutkimuskohteita ovat muun muassa ilmastonmuutos, luonnonvarojen ehtyminen, teknologian kehitys, vielä tunnistamattomat terveysuhat, maailmanpolitiikan muutokset ja yhteiskunnalliset sekä väestörakenteen muutokset. Myös pitkän aikavälin maailman- ja lähialuepoliittiset tarkastelut kuuluvat tähän kokonaisuuteen.

Tulevaisuuden turvallisuusennakointi edellyttää menetelmien ja työkalujen kehittämistä. Lisäksi ennakointiin liittyen hyvien käytäntöjen ja eri yhteyksissä tehtyjen tulevaisuusskenaarioiden nykyistä parempaa hyödyntämistä on edistettävä ja näihin liittyvää tiedonvaihtoa kehitettävä.

Yhteiskuntarakenteiden ja arvojen muutokset

Yhteiskunnalliseen arvojen ja asenteiden muuttumiseen liittyy turvallisuusnäkökohtia. Yhtäältä yksilöt ja yhteisöt altistuvat turvallisuusriskeille ja toisaalta joitakin yksilöitä ja yhteisöjä pidetään turvallisuusriskeinä. Turvallisuuden tuottamisen ja turvallisuusjohtamisen olisi pystyttävä vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin ja ennakoita uhkaavia kehityskulkuja.

Keskeisiä tutkimuskokonaisuuksia ovat muun muassa suomalaisen kulttuurimuroksen turvallisuusvaikutusten arviointi, väestörakente-, eriarvoistumis-, arvo- ja asenneilmastomuutosten vaikutukset turvallisuuteen lähivuosina, eri väestöryhmien suhtautuminen turvallisuuteen ja turvallisuuden tuottamisen sekä hallinnan ja erityisesti ennaltaehkäisyn keinot. Mediatutkimuksen kannalta tärkeän teeman muodostavat median vaikutusten arviointi esimerkiksi äärimmäisten väkivallantekeijien yhteydessä sekä uuden median aiheuttamat turvallisuusriskit, turvallisuuskokemus, uhat ja muut vaikutukset.

Terrorismi ja muuttuva rikollisuus

Järjestäytyneitä ja vakavaa rikollisuutta, tietoverkkorikollisuutta sekä terrorismia on jäsennetty Suomessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian kautta ja niitä torjutaan muun muassa sisäisen turvallisuuden ohjelman avulla. Tutkimusta tarvitaan esimerkiksi väkivallan uusista muodoista, järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvästä väkivallasta, ihmiskaupasta, yhteiskunnallisesta radikalismista ja terrorismista. Laajamuotoiseksi ja poikkileikkaavaksi teeman tekevät uudet rikollisuuden muodot mahdollistavat tekijät, kuten esimerkiksi teknologian kehitys. Merkittävä kysymys on myös äärimmäisten, terrorismia muistuttavien väkivallantekeijien yleistyminen Näillä ilmiöillä on selviä kytkentöjä yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin rakenne- ja arvomuutoksiin, kuten esimerkiksi syrjäytymiseen kansallisena ja kansainvälisenä ilmiönä.

Globaalit ilmiöt ja lähialueturvallisuus

Uhkakuvien kirjo laajenee ja keskinäisriippuvuus lisääntyy. Yhteiskuntien lisääntynyt teknologiariippuvuus ja haavoittuvuus lisäävät osaltaan epäsymmetristen uhkakuvien riskejä. Tieteen ja teknologian kehittymisen nopeutuminen edesauttaa myös kemiallisten, biologisten, radiologisten ja ydinaseiden leviämisen ja käyttämisen uhkaa.

Kansainväliset kriisit ovat maantieteellisesti Suomesta etäällä, mutta niiden heijastusvaikutukset saattavat ulottua Suomeenkin. Erilaisiin kriiseihin ja uhkiin vastaaminen edellyttää pitkän aikavälin strategista suunnittelua, joka perustuu toimintaympäristön analyysiin ja ennakointiin.

Globaalin toimintaympäristön lisäksi erityishuomio tulee kiinnittää lähialueturvallisuuteen ja erityisesti Venäjän tapahtumien seurantaan. Tarvitaan entistä konkreettista tietoa Venäjän Suomeen kohdistuvista laaja-alaisista turvallisuusvaikutuksista.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksia kansalliseen ja kansainväliseen turvallisuuteen tulee tarkastella. Julkisessa ilmastonmuutoskeskustelussa pääpaino on ilmastonmuutoksen hillinnällä, mutta turvallisuuden näkökulmasta tärkeää on myös sen vaikutuksiin varautuminen. Esimerkiksi ilmastonmuutoksella voi olla vaikutuksia geostrategiaan, kun pohjoisten alueiden ikirouta-alueet tulevat hyödynnettäväksi energian ja kuljetusten osalta. Toisaalla ilmaston asteittaiset muutokset tai sääääri-ilmiöt voivat aiheuttaa väestöliikkeitä, uusien tartuntatautien esiintyvyyttä, resursseihin liittyviä konflikteja sekä muita vielä ennakoimattomia uhkia. Keskeistä on tutkimusyhteistyön tiivistäminen, uusien vaikutusmekanismien tunnistaminen sekä hyvien analyysi- ja varautumiskäytäntöjen levittäminen ilmaston ja turvallisuuden liittymäpinnoista.

Muuttuvat taloussuhdanteet vaikuttavat nopeasti myös Suomessa kansantalouteen ja sitä kautta suoraan tai välillisesti yhteiskunnan ja yksilön turvallisuuteen. Globaalin talouden tuotanto- ja jakeluketjut asettavat haasteita esimerkiksi huoltovarmuudelle ja elintarvike- ja tuoteturvallisuudelle.

Suomen osallistumisella kansainväliseen yhteistyöhön sekä kansainvälisten järjestöjen (EU, YK, NATO ja ETYJ) toimintaan on sekä kansallisia että kansainvälisiä turvallisuusvaikutuksia. Osallistumisen ja vaikuttamisen arviointia sekä kansallista ja kansainvälistä moniviranomaisyhteistyötä tulee kehittää. Yhtenä vaikuttavuusarvioinnin kohteena voi olla esimerkiksi kansainväliseen kriisinhallintaan osallistuminen: mikä vaikuttavuus kriisinhallintaan osallistumisella on Suomen kannalta ja mikä on Suomen toiminnan vaikuttavuus.

3. Infrastruktuurien haavoittuvuus

Kriittinen infrastruktuuri

Kriittisellä infrastruktuurilla tarkoitetaan yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömiä fyysisiä ja sähköisiä rakenteita, järjestelmiä ja palveluita. Siihen kuuluvat pankki- ja rahoitusjärjestelmä, energiahuolto, elintarvikehuolto, tieto- ja viestintäjärjestelmät, terveydenhuolto, sosiaaliturva ja pelastuspalvelut, kuljetus- ja logistiikka sekä vesihuolto.

Yhteiskunta on yhä riippuvaisempi teknisten järjestelmien toimivuudesta. Haavoittuvuuden vuoksi tekninen infrastruktuuri on houkutteleva kohde rikollisuudelle ja terrorismille. Toisaalta uusi teknologia luo mahdollisuuksia uhkien tunnistamiseen ja torjuntaan. Kriittiset, kehittyvät ja läpäisevät teknologiat muodostuvat tulevaisuudessa yhä merkittävämmäksi turvallisuustekijäksi.

Yhteiskunnan teknologiariippuvuuksien ymmärtämisen syventämiseksi sekä erilaisten keskinäisriippuvuuksien analysoimiseksi tarvitaan koordinoitua tutkimusta. Uusia menetelmiä ja lähestymiskulmia tulisi kehittää yhteiskunnan haavoittuvaisuuden kokonaisvaltaiseen tarkasteluun infrastruktuurien, tieto- ja viestintäjärjestelmien sekä talouden näkökulmasta. Tutkimus tuottaa parhaimmillaan perusteltua tietoa infrastruktuurien hankinta-, ylläpito- ja toimintamallien kehittämiseksi ja päätösten tueksi kaikilla tasoilla niin valtionhallinnossa kuin muuallakin yhteiskunnassa.

Tieto- ja viestintäjärjestelmät

Kriittisiin infrastruktuureihin liittyy tieto- ja viestintäteknologian kasvava merkitys. Tieto- ja viestintäjärjestelmien turvallisuus muodostaa kuitenkin laajemmin keskeisen turvallisuuden teknologisen rajapinnan. Erilaiset perusinfrastruktuurin osa-alueet kuten veden, lämmön ja sähkön jakelu, viestintä, tiedottaminen sekä yritysten ja yksittäisten kansalaisten jokapäiväinen elämä perustuvat yhä enemmän tieto- ja viestintäjärjestelmiin. Tästä aiheutuvia haavoittuvuuksia ei tunneta riittävästi. Tieto- ja viestintäjärjestelmät ja muut infrastruktuurin osat, kuten sähkönjakelu ja sen tietojärjestelmät ovat riippuvaisia toisistaan. Lisäksi on huomioitava, että yksityisen sektorin toimijat tuottavat yhä suuremman osan yhteiskunnan teknisen infrastruktuurin tieto- ja viestintäjärjestelmistä.

Informaation merkitys, sen kerääminen ja prosessointi korostuvat. Tieto on myös hajaantunut useaan organisaatioon. Inhimilliset virheet siirtyvät järjestelmätasolle, kun yhä useampi toimija joutuu kustannuspaineen alla tuomaan yhä keskeneräisempiä ratkaisuja testattavaksi ja käyttöön. Monimutkaisten järjestelmien riskienhallinta voi jäädä riittämättömäksi ja yhä harvemmat tahot ovat perillä erilaisista yhteisvaikutuksista ja kokonaisuudesta. Teknisten ohjausjärjestelmien varmistuskeinoja ei välttämättä toteuteta.

Tieto- ja viestintäteknologian kehittymisellä on kahdenlaisia seurauksia. Tietoa on entistä helpompi löytää tietoverkoista, mutta tiedon helppoa saatavuutta voidaan hyödyntää myös rikolliseen toimintaan. Tieto- ja viestintäteknologian rooli lisääntyy kuitenkin myös turvallisuuden tuottamisessa. Teknologiset ratkaisut edesauttavat esimerkiksi tilannekuvan luomisessa ja jakamisessa sekä viestinnän

eri toiminnoissa. Tietotekniikan hyödyntämistä tulee kehittää paitsi rikollisuuden ennaltaehkäisyssä myös monien muiden edellä mainittujen uhkien tunnistamisessa ja niihin varautumisessa.

4. Turvallisuuden johtaminen

Turvallisuushallinto, turvallisuuden tuottaminen ja viranomaisyhteistyö

Turvallisuuden tuottaminen ja turvallisuusjohtaminen viittaavat tässä toiminnan ja hallinnollisten prosessien edellytyksiin ja haasteisiin erilaisissa turvallisuustilanteissa. Turvallisuuden johtaminen ja erityisesti viranomaisyhteistyöhön liittyvän koordinaation kehittäminen on tunnistettu tärkeiksi kehittämisalueiksi.

Turvallisuushat ovat yhä moniulotteisempia ja vaativat hallinnonalojen ja hallinnon eri tasojen välistä koordinaatiota ja yhteistyötä. Vanhoja ajatelu- ja toimintamalleja on kehitettävä ja osittain uudistettava. Tavoitteena on paitsi synergiaetujen saaminen, resurssien kohdentaminen ja yhteistyön vahvistaminen myös turvallisuuden johtamisen ja tuottamisen perusedellytysten tehostaminen eri turvallisuustilanteissa. Yhteistyön kehittämistä ja syventämistä tarvitaan erityisesti turvallisuussuunnittelussa, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen kriisijohtamisessa sekä tilannekuvan tuottamisessa ja jakamisessa, mutta myös perinteisen rikollisuuden ja tapaturmien torjumisessa. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisen kannalta tärkeää on kriisiviestinnän kehittäminen sekä varautumisen ja valmiussuunnittelun tutkimus ja kehittäminen.

Tilannekuva

Reaaliaikaisen ja tarvittavalta osin ennakoivan tilannekuvan ylläpitäminen on turvallisuuden johtamisen perusedellytys. Hallinnonalojen yhteistyön lisääntyessä myös tilannekuvan on oltava kasvavassa määrin yhteinen. Yleisenä tilannekuvaan liittyvänä tavoitteena on tilannekuvajärjestelmien kehittäminen, erityisesti poikkihallinnollisen tilannekuvan kehittäminen nykyistä paremmin palvelemaan eri hallinnonalojen ja valtion johdon osin erilaisia tarpeita. Samalla tavoitteena on tiedon siirtyminen hallinnon eri tasojen välillä siten, että kullakin tasolla on sen oman toiminnan kannalta olennainen ja riittävä tieto.

Turvallisuustilanteiden kehittymisen kannalta oleellista on kehittää ennakoivan tilannekuvan menetelmiä, valintakriteerejä ja validiteettia. Laajemmassa mielessä on kyse yleisesti erilaisten ennakointi- ja varoitusjärjestelmien kehittämisestä ja myös suomalaisen tieto- ja viestintäteknologian osaamisen hyödyntämisestä.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö turvallisuuskäytännöstä

Yhä suurempi osa julkisen sektorin toiminnoista on ulkoistettu. Erikoistuminen ja ulkoistaminen mahdollistavat tiettyjen prosessien kustannustehokkaamman toteuttamisen sekä toiminnan mittakaavaetujen kasvattamisen. Ulkoistamistoimenpiteet johtavat usein myös uudensuunnitelmiin haasteisiin.

Monet normaalioloissa tarpeelliset kriittiset infrastruktuurit ovat siirtyneet yksityiseen ja osin monikansalliseen omistukseen, mikä voi ohentaa merkittävästi julkisen vallan sääntelyvaltaa normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Yksityinen sektori tulee tulevaisuudessa olemaan entistä merkittävämpi turvallisuuspalvelujen tuottaja aloilla, jotka aikaisemmin kuuluivat yksinomaan viranomaistoimintaan.

Eräs turvallisuuden tuottamisen ja johtamisen potentiaalinen haaste ovat nopeasti laajenevat julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet (PPP, public-private partnerships). Haasteena on, kattavatko esimerkiksi kumppanuussopimukset riittävässä määrin erilaiset turvallisuustilanteet ja joustavatko ne riittävästi ennakoimattomissa turvallisuustilanteissa. Hallinnon kumppanuusosaamisen kehittämiseen liittyy hyvien käytäntöjen tunnistaminen ja levittäminen sekä laajemmin verkottuneen toiminnan hallinnan kehittäminen. Käytännössä tarvitaan myös selvityksiä PPP-järjestelyjen riskeistä ja vaikuttavuudesta. PPP-mekanismeja tulisi selvittää muun muassa palvelujen laatu-, vastuu- ja joustavuuskysymysten osalta sekä riskien hallinnan näkökulmasta.

Liite 4: Tunnistettuja yksittäisiä tutkimusaiheita

Ilmastonmuutoksen turvallisuusvaikutukset

Ilmastonmuutos voi aiheuttaa merkittäviä heijastusvaikutuksia turvallisuuteen. Tutkimustarpeita ovat muun muassa:

- Luonnonilmiöiden voimistumisen välittömät turvallisuusvaikutukset
- Yhteiskunnan ilmastonmuutoshavaittavuuden arviointi
- Ennakoiva tiedonkeruu Suomea ilmastonmuutoksen globaalien kehittymiskärien kautta uhkaavista vaikutuksista.

ICT-turvallisuus, kriittiset infrastruktuurit ja talous

Informaatio- ja kommunikaatioteknologia (ICT) ja muu kriittinen infrastruktuuri (tietojärjestelmät, vedenkäsittely, energia, logistiikka ja kuljetukset) sekä talousjärjestelmä muodostavat yhteiskunnan toimintojen ytimen. Tutkimustarpeina turvallisuuteen liittyen listattiin muun muassa:

- Yhteiskunnan teknologiariippuvuuksien ymmärtäminen
- Kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuuden ja keskinäisriippuvuuksien selvittäminen
- Työkalut ja menetelmät yhteiskunnan haavoittuvuuden laaja-alaiseksi tarkastelemiseksi
- Kansainvälisistä case-kokemuksista oppiminen
- Superkompleksisten järjestelmien riskienhallinnan kehittäminen
- Selvitykset ICT:hen liittyvän standardoinnin vaikutuksista ICT-turvallisuuteen
- Turvallisuuteen vaikuttavien ICT-toimintojen yksityistämisen vaikutukset
- Energiansaannin ja -jakelun huoltovarmuuden turvaamiseen liittyvä tutkimus. Aihealueiksi tunnistettiin kriittinen omavaraisuus, kuljetuslogistiikka ja energiahuollon riskiluokitus ja EU:n rooli energiaturvallisuusasioissa.
- Rahoitusjärjestelmät ja niiden sääntelyn vaikutukset, globaalin talouden turvallisuusvaikutukset, tuotantorakenteiden muutokset, yritysturvallisuus, tuoteturvallisuus ja työturvallisuus erityisesti PPP-rakenteiden näkökulmasta.

Viranomaisyhteistyö, turvallisuushallinto ja tilannekuva

Turvallisuushallinnon muutoksiin vaikuttavat yhteiskunnan muutoksen trendit, valtion roolin muuttuminen, informaation merkityksen korostuminen, PPP:n lisääntyminen ja yksityisen sektorin korostuminen turvallisuuspalvelujen tuottajana. Turvallisuuden tuottamisen kannalta tärkeitä tutkimusaiheita ovat:

- Turvallisuushallinnon yhteistyön kehittäminen, johtamisjärjestelmien kehittäminen, yli hallintokuntien menevän toiminnan kehittäminen ja yhteistoiminnan kehittäminen laaja-alaisesti erityisesti erilaisten rajapintojen määrittelyssä, kriittisen tiedon jakamisessa ja kriisijohtamisessa.
- Turvallisuuden johtaminen, eri toimijoiden vastuut, resurssit ja mahdolliset harmaat alueet.

- Vertaileva tutkimus turvallisuuslogiikoista erityisesti ennakkoinnin ja vaikuttavuusarvioinnin tueksi. Kansainvälisesti vertailevaa tietoa tarvitaan suomalaisen yhteiskunnan valmiuden ja varautumisen tasosta. Tulevia toimintoja voidaan kehittää vertailutiedon pohjalta tarkoituksenmukaisesti resursseja kohdentaen.
- Turvallisuuden indikaattorit sekä hyväksyttävien turvallisuustasojen asettelu. Näitä tarvitaan muun muassa turvallisuuden kustannus-hyöty -suhteiden tarkasteluissa
- Turvallisuustaloustiede: tutkimusta turvallisuustoimenpiteiden kustannusvaikutuksista ja panos-tuotos -suhteista. Turvallisuuden vaikuttavuutta voidaan mitata myös taloudellisin termein, esimerkiksi ennaltaehkäisyn vaikutukset näkyvät kustannussäästöissä
- Turvallisuusalan verkostojen ja toimijoiden keskinäisriippuvuuksien selvittäminen.
- Turvallisuuteen vaikuttavien toimintamallien vaikutuksia tulisi selvittää tarkemmin. Miten ennaltaehkäisevät toimintamallit todellisuudessa estävät esimerkiksi erilaisia onnettomuuksia? Indikaattorijärjestelmien kattavuus, kuvausvoima ja luotettavuus.
- Turvallisuustyöntekijöiden toimintamallien muuttaminen korjaavasta ennaltaehkäisevään.
- Tilannekuvajärjestelmien kehittäminen.
- Poikkihallinnollisen tilannekuvan kehittäminen palvelemaan eri hallinnonalojen erilaisia tarpeita.
- Ennakoivan tilannekuvan konstruointimenetelmät, niiden valintakriteerit ja metodologiat, metodologioiden empiirinen perusta sekä valideetti.
- Ennustus- ja varoitusjärjestelmien kehittäminen.
- Paikallisen turvallisuutta edistävän toiminnan tutkimus.
- Kriisi johtamista tukevat päätöksentekomallit.
- ICT-osaamisen takaaminen turvallisuuden tuottamisessa, kuten kontrolloinnissa, valvonnassa, tilannekuvan tuottamisessa ja reaaliaikaisessa jakamisessa.
- Toimijaverkon kriisiviestintä.
- (Turvallisuus)politiikan medialisoituminen – ongelmallinen kehitys jossa poliittinen agenda määräytyy muualla kuin vastuullisten tahojen toimesta.
- Varautumisen ja valmiussuunnittelun tutkimus, kehityslinjaukset ja tuki.

Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet (PPP)

Tutkimus- ja tietotarpeina:

- PPP-osaamisen kehittäminen; hyvien käytäntöjen tunnistaminen ja levittäminen
- Verkottuneen toiminnan hallinta tavoitteena viranomaisten yhteistyömahdollisuuksien parantaminen ja yhtenäisen tilannetietoisuuden rakentaminen
- Selvitykset ja arvioinnit PPP:n riskeistä, vaikuttavuudesta ja kustannuksista
- Kokonaiskuvan muodostaminen turvallisuuden kysynnästä ja tarjonnasta sekä niiden kohtaamisesta
- Toimijoiden synergiaetujen kirkastaminen turvallisuushankkeissa
- Turvallisuusalan PPP-mekanismien ja kumppanuuksien toimintamallien selkiyttäminen erityisesti vastuunjaon ja eri turvallisuustilanteiden osalta

- Yksityisen turvaliiketoiminnan yhteiskunnalliset ja turvallisuushallintoon kohdistuvat vaikutukset, palveluiden laatu- ja vastuukysymykset. Tavoitteena on muun muassa varmistaa turvallisuuspalvelujen riittävä ja tasavertainen jakautuminen
- Yksityistämisen vaikutukset Suomen huoltovarmuuteen

Yhteiskunnan ja yhteisöjen turvallisuus

Keskeisenä havaintona on yhteiskunnan monimuotoistuminen. Yhteiskunnan arvopohja fragmentoituu ja individualismi korostuu, toisaalta ääriilikehdintä voi lisääntyä. Myös ihmisten näkemyserot eroavat toisistaan entistä voimakkaammin. Näillä on useita merkittäviä ja laajavaikutteisia turvallisuusyhteyksiä. Tutkimus- ja tietotarpeita ovat muun muassa:

- Suomalaisen kulttuurimurroksen vaikutukset turvallisuuteen
- Eriarvoisuuden lisääntymisen turvallisuusvaikutukset
- Asenteisiin ja arvoihin liittyvien muutosten turvallisuusvaikutukset ja ennakointi
- Uusmedian vaikutukset yhteisöturvallisuuteen; uuden median aiheuttamat turvallisuusriskit ja turvallisuuskokemukset
- Turvallisuusasenteiden ja -osaamisen kartoitus ja arviointi, toiminnan kehittäminen ja seuranta tarkoituksena välineiden kehittäminen ennaltaehkäisevään tapaturmatyöhön sekä uusavuttomuuden vähentämiseen
- Väestörakenteen muutosten yhteiskunnallisten vaikutusten tarkastelu. Kaikille hallinnonaloille vaikutuksia omaavina trendeinä, ikääntyminen, maahanmuuton lisääntyminen, monikulttuuristuminen ja syrjäytyminen. Maahanmuuton ja monikulttuuristumisen turvallisuusvaikutukset sekä kotouttamista edistävien toimintamallien kehittäminen ja operationalisointi; työperäisen maahanmuuton yhteiskunnalliset vaikutukset
- Perheen turvallisuus: tuoteturvallisuuden, koti- ja työturvallisuuden ja potilasturvallisuuden liittymäpinnat
- Onnettomuustutkimuksen kehittäminen ja tilastojen hyödyntäminen erityisesti vapaa-ajan ja kotitapaturmien näkökulmasta. Tapaturmien taloudellisten vaikutusten arviointi. Aihealueen indikaattoreita tulisi kehittää ja nykyisiä indikaattoreita arvioida käytettävyyden ja laadun näkökulmista.
- Eri väestöryhmien riskikäyttäytyminen ja suhtautuminen turvallisuuteen. Muutostrendien tarkempi seuraaminen, ennakoitavuuden parantaminen ja ennaltaehkäisevien toimintojen kehittäminen.
- Yksilöiden käyttäytymisen vaikutukset turvallisuuteen: väkivaltailmiöt ja yhteisöjen turvallisuuskäyttäytyminen. Mitkä ovat väkivallan syyt ja seuraukset ja miten väkivaltaa voitaisiin ennaltaehkäistä? Tavoitteena väkivallan uhan ja väkivaltakuolemien väheneminen. Riskiryhmien ennaltaehkäisevä tunnistaminen.
- Haja-asutusalueiden turvallisuuspalvelujen kehittäminen
- Cyber-yhteisöjen turvallisuus, tutkimusta tietoverkkojen uhkista ja mahdollisuuksista Internetin sisällöllinen analyysi muun muassa ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittämiseksi
- Tutkimus väkivaltakulttuurin ymmärtämiseen sekä ennaltaehkäisemiseen. Median vaikutukset pelkoon ja mediakasvatukseen kehittäminen.

- Ihmisten aiheuttamien tahallisten ja tahattomien vaaratilanteiden sekä erilaisen häiriökäyttäytymisen tutkimus, mukaan lukien perinteinen rikollisuus ja terrorismi. Tavoitteena ennaltaehkäisevien toimintamallien kehittäminen.

Rikollisuus ja terrorismi

Järjestäytynyt rikollisuus on monimuotoistunut, kansainvälistynyt ja verkottunut. Väkivaltaiset rikokset ja terroristiteot ovat mahdollisia kaikkialla, myös Suomessa. Tutkimustarpeita ovat muun muassa seuraavat:

- Rikollisuuden trendien monitieteellinen tutkimus: Äärimmäisten väkivaltatekojen yleistymisen syyt, järjestäytyneen rikollisuuden sekä ulkomailta johdetun kovan rikollisuuden ilmenemismuodot ja vaikutukset.
- Median vaikutukset rikolliseen ja erityisesti väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja ennaltaehkäisevien toimintatapojen kehittäminen, myös muiden kuin viranomaisten tuottamien tilastojen hyödyntäminen
- Terrorismin ja muun radikalismien vaikutusten ymmärtäminen. Internetissä toimivat alakulttuurit, Islamin suuntaukset Suomessa ja sen yhteiskunnalliset vaikutukset, ja maahanmuuttoon liittyvien ongelmakohtien kartoitus muiden Euroopan valtioiden "lessons learned" ja "best practice" -pohjalta
- Tietoverkkorikollisuus ja kehitystrendit sekä niiden ennaltaehkäisy
- Rikosseuraamusten vaikuttavuuden arviointi. Rikollisuuden määrän ja rakenteessa tapahtuvien muutosten seuranta ja pitkäaikaistutkimukset sekä ennaltaehkäisevien toimien tunnistaminen.
- Arkipäivän rikollisuus ja siihen vaikuttavat syyt
- Rikoksen uhrin asema
- CBRN sotilaallisena ja terrorismiin liittyvänä uhkatekijänä
- Yhteiskunnassa esiintyvän radikalismien rikolliset piirteet.

Kriisinhallinta ja kansainvälisen toimintaympäristön turvallisuus

- Kestävän kriisinhallinnan perusteet
- Kansainvälisen kriisinhallinnan hyödyt vs. haitat, toiminnan kokonaisvaikuttavuus Suomen kannalta, resurssien käytön kohdentaminen tulosten pohjalta
- Toiminnan kokonaisvaikuttavuus kohdemaissa, vaikutukset demokratian kehittymiseen ja solidaarisuuteen
- Kriisinhallinnassa käytettävän teknologisen asiantuntemuksen kehittäminen
- Kansainvälisten operaatioiden hyvien käytäntöjen integroiminen kansallisiin toimintoihin (esimerkiksi skenaarioanalyysit)
- Heikkojen valtioiden ja terrorismin väliset yhteydet

ISSN: 1797-7665 (nid.)
ISBN: 978-952-485-795-6 (nid.)
ISSN: 1797-7673 (pdf)
ISBN: 978-952-485-793-2 (pdf)